

Castell de Guardiola

Sant Salvador de Guardiola

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Masia de cal Miralda
Emplaçament	Camí que surt de Guardiola passant per l'església parroquial en direcció sud, a uns 500 m.
Alçada:	430

Coordenades:

Latitud:	41.67097
Longitud:	1.76236
UTM Est (X):	396974
UTM Nord (Y):	4613985

Classificació

Número de fitxa	08098-279
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Medieval
Segle	XI-XII
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	Conservació molt parcial
Protecció	Legal i física
Tipus de protecció:	BCIN
Europea – Atributs inspire:	National Monument Record – Defensa
Observacions protecció:	BCIN. Decret 22/04/1949 BOE 05/05/1949
Data aprovació:	dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari	1742 i Patr. Arq. 19232
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Restringit
Ús actual:	Sense ús
Titularitat	Privada

Titular: 08097A016000010000EB
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dv., 11/12/2015 - 01:00

Descripció

El castell de Guardiola estava emplaçat el cim d'un turó estratègic i immillorable com a lloc de guaita (de 444 m d'altitud) i amb una molt bona vista sobre les terres de l'entorn, també de l'antic camí que comunicava Manresa i Igualada, el qual passava per l'actual nucli urbà. Les restes del castell es troben al costat de l'actual mas Miralda, que va heretar la propietat del castell. Solament en resten un parell de trams corresponents a l'antiga muralla que encerclava bona part del turó. Concretament, un tram situat al costat sud-est que consisteix en un mur que arriba a uns 5 m d'alçada i que fa 80 cm de gruixària. L'aparell és fet amb blocs de pedra carejats però sense polir, disposats en filades horitzontals i units amb morter. Aquest mur adopta la forma d'una torre quadrada o rectangular i es pot datar als segles XI-XII. El segon tram està situat al costat nord-est i consisteix en un mur d'uns quinze metres de llarg de característiques similars però llis. Entre els dos trams els propietaris de la casa han aixecat en els darrers anys un mur de contenció que ressegueix probablement el que devia ser el perímetre de la muralla. Cal dir que en els flancs sud i oest l'existència d'una cinglera força abrupta proporcionava una bona defensa natural i devia fer menys necessari el mur de protecció. En un document de l'any 1333 ja es fa referència a aquests murs com a "muro dicti castri de Guardiola". Altres restes del castell són un vell reixat de forja corresponent a un finestral, una la cisterna que recollia l'aigua de la pluja, possiblement més tardana, i dues pedres inserides a la façana de la capella del castell, dedicada a la Mare de Déu de Gràcia, amb relleus d'un lleó i una torre. Pel que fa a l'edificació del castell, es desconeix quina estructura devia tenir. J. CAPDEVILA (2006, 19) considera que no devia ser gaire gran i possiblement amb dues plantes. A la planta baixa hi hauria la ferreria, el magatzem d'eines i queviures, així com possiblement un espai utilitzat com a presó (el 1311 hi ha constància d'uns detinguts), i a la planta superior les estances del senyor o del castlà. De fet, sembla que el senyor no hi va residir mai. Els que sí l'habitaven eren el castlà, el seu escuder i el batlle. L'any 1355 hi ha notícia de l'existència d'un alberg o hospici al turó on hi ha el castell, el qual seria el primer antecedent del mas Miralda. Possiblement les restes del castell van servir per bastir el gran casal de can Miralda, que és obra majoritàriament dels segles XVI-XVIII. La torre de l'homenatge devia estar situada al cim del turó. Al segle XX ja no en quedava cap rastre; només una gran roca natural de conglomerat que va ser demolida pels volts de 1960 en prevenció de possibles esclavissades. Al seu lloc s'hi construí un dipòsit d'aigua.

Observacions:

Informació oral facilitada per Josep Miralda. Element inclòs al catàleg de béns a protegir del POUM (P3 i A2). (Continuació Història) A mitjan segle XIII el castlà era Guillem de Guardiola, i pels volts de 1308 Pau de Guardiola. Més endavant ja trobem membres d'altres famílies exercint com a castlans: Geraldus de Turii el 1328 i Berenguer d'Òdena el 1346 (CAPDEVILA, 2006: 136-137). També solien residir al castell els batlles, que tenien la funció d'administrar el feu i exercir la justícia. Al segle XIII hi ha constància de Romeu del mas soler i de Pere de Turri com a batlles. A principis del segle XIV ho van va ser Bernat de Talamanca, el seu fill Bartomeu i Jaume Vyastrell. L'any 1355 hi ha notícies d'un alberg o hospici al castell, el qual seria el primer antecedent del mas posterior. J. CAPDEVILA (2006: 16, 145) apunta la possibilitat que fos la família Talamanca qui el va construir entre els anys 1317 i 1355, ja que en algun document apareix com a mas Talamanca, propi de la senyoria del castell. Més tard aquest esdevindrà el mas Miralda. En el fogatge de 1497 ja consta com a resident al castell un membre de la família Miralda: Joan Rafael Miralda, possiblement com a batlle, i el 1566 el batlle era Salvador Miralda (CAPDEVILA, 2006: 19, 26). En un document de 1583 els Miralda s'anomenen hereus del mas Talamanca, àlies Miralda. Al principi del segle XVI la família Miralda va adquirir

l'heretat a la família noble Copons, senyors del castell i del terme. En aquest punt el castell es convertí en una masia que ha restat en mans dels Miralda fins a l'actualitat.

Història

El castell de Guardiola era un castell termenat que incloïa l'actual municipi de Sant Salvador de Guardiola, la zona de Vallformosa (actualment de Rajadell) però no el lloc de Salelles, que pertanyia a la ciutat de Manresa. És documentat des de l'any 924, però d'aquests primers moments se'n tenen poques notícies, i es desconeix qui en tenia el domini, tan eminent com feudal. Probablement el domini eminent no pertanyia als comtes de Barcelona, i hom tendeix a creure que va ser una de les famílies més importants establertes a la zona, la del noble Sal·la (fundador del monestir de Sant Benet de Bages) qui va aprisiar les terres i construir el castell. Diversos documents parlen de la "Guardiola de Salane" o Sal·la, i la situen prop de Marganell i Castellgalí (CAPDEVILA, 2006: 9, 13; GASOL, 1981: 118). Per tot això és molt probable que fos el noble Sal·la qui va fer construir el castell de Guardiola, igual com va aprisiar el castell de Maïans i els llocs de Castellfollit del Boix i l'Espelt, que es troben camí d'Igualada. A més, la família de Sal·la tenia diversos béns al terme de Guardiola. El terme "guardiola", que apareix en els documents del segle X, sembla indicar la prevalença del lloc com a punt estratègic de guaita, però aviat (el 952) ja consta com a castell (kastro), tot i que es conserva el mot diminutiu Guardiola, possiblement en consideració a les dimensions modestes de la fortalesa. El sistema de defensa del castell incloïa dues torres de guaita que controlaven els costats de llevant i de ponent del terme respectivament. La de llevant es trobava en terres del mas Puig d'Escuder, i era coneguda amb el nom de la Guíxola, molt probablement en el mateix emplaçament que la torre actual amb aquest nom, que és del segle XIX. La de ponent estava situada prop del mas Enric de la Torre, en el jaciment que hem anomenat Torre medieval i mas Antic. En els dos casos la vigilància de les torres va esdevenir una tasca hereditària per les famílies que en tenien cura, les quals van adquirir la condició de cavallers i van formar part de la petita noblesa local. La família Puig (Podio) feien d'escuders del castlà i el 1297 aquest els cedí la batllia; és a dir, l'administració general del feu de Guardiola (CAPDEVILA, 2006: 24, 26, 28). La senyoria del castell de Guardiola va tenir molt poca estabilitat i es caracteritza pels continus canvis de titularitat al llarg dels segles. Després del noble Sal·la, el domini passaria al seu fill Sunifred, que sembla que va residir al castell amb la seva esposa Sesenanda (CAPDEVILA, 2006: 23). Del segle XI a la primera meitat del XIII tan sols se'n coneixen alguns noms dispersos: Gigó (1049), Pere de Biure (1183) i Berenguer de Guàrdia (1256). A la segona meitat del segle XIII se'n van fer càrrec els Rajadell, senyors també del terme veí. Després de passar per Pere de Grevalosa, a mitjan segle XIV hi ha documentats diversos membres de la família de Prat. Des de 1355 la senyoria passà a Jaume Desfar, manresà que va ser conseller del rei Pere III, i després al seu fill Tomàs Desfar. A principis del segle XV passà a mans de la família Ses Torres. En plena Guerra Civil catalana apareixen com a resultat de la inestabilitat política successius senyors del castell. Tan sols en un any, el 1463, passà a obediència reial, a Andreu de Peguera i a Hug de Copons. Aquesta darrera família el va posseir més de cent anys, fins el 1585 aproximadament. Després passà a la família Cassedor, que el va tenir durant el segle XVII. El 1739 passà a la família Dalmau. El 1772 n'era senyora la comtessa Isabel Dalmau, titular del marquesat de Moràvia (CAPDEVILA, 2006: 138-139). Pel que fa al rang inferior, els castlans, durant els segles XIII i XIV van assumir aquesta funció la família Guardiola que, com era habitual, van adoptar el nom del castell. Aquesta família està documentada des de principis del segle XIII i va assumir també les castlanies d'altres indrets, com Artés o Mura. (Continua a Observacions)

Bibliografia

BARRAL ALTET, Xavier; BENET CLARÀ, Albert; CASANOVAS ROMEU, Àngels; JUNYENT MAYDEU, Francesc; MAZCUÑAN BOIX, Alexandre; VIGUÉ, Jordi (1984). "Sant Salvador de

Guardiola", Catalunya romànica, vol. XI: "El Bages", Fundació Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona, p.477-478. CAPDEVILA I PLANS, Jaume (2006). Castell de Guardiola. Els orígens de Sant Salvador de Guardiola. Segles X-XIV (premi Excursionisme 2004), Centre Excursionista de la Comarca del Bages, Manresa, p. 9, 13-19, 23-28, 136-139, 145. GASOL, Josep M. (1981). "Sant Salvador de Guardiola", Gran geografia comarcal de Catalunya, vol. 2: "El Bages, el Berguedà i el Solsonès". Barcelona, Enciclopèdia Catalana S.A., p. 118. GÓMEZ GÓMEZ, Immaculada (1988). "Sant Salvador de Guardiola", Història del Bages, vol. 2, Parc Ed., Manresa, p. 421-422. SITJES MOLINS, Xavier (2013). Els castells i torres medievals del Bages. Centre d'Estudis del Bages, Monogràfics, núm. 29. Manresa, p. 76-78.

